

De goudsmid

*Marginalisering en veerkracht
van een Hindostaanse familie*

Ruben Gowricharn

De uitgave van dit boek is mede tot stand gekomen door een financiële bijdrage vanuit het publicatiefonds van de Vereniging KITLV.

Met dank aan redactie bureau Katerna (Clazien Medendorp).

Omslagontwerp: Mijke Wondergem

Afbeelding omslag: Raswantia, Britsch Indische in gala, foto Eugene Klein, omstreeks 1915

Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6249 705 4

e-ISBN 978 94 6249 706 1

NUR 692

© 2021 Ruben Gowricharn, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2021 p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

Inhoud

Woord vooraf	7
1. Herinneringen	11
2. Langadam	23
3. De goede goudsmid	43
4. De misrekening	63
5. Een liefdeloos leven	81
6. Naar Nederland	99
7. De verlossing	119
8. Dertig jaar later	139
9. Eer en respect	153
Lijst van namen	167
Lijst van vreemde woorden	169
Lijst en herkomst van foto's	171
Bibliografie	172
Register	174

Woord vooraf

In de Hindostaanse gemeenschap hebben tal van gezinnen geworsteld met sociale kwesties variërend van armoede en verslaving tot zelfdoding. Hoe wijdverbreid deze ervaringen ook zijn, ze worden zelden besproken en nog minder geboekstaafd. Dat geldt ook voor de problemen die in mijn ouderlijk gezin voorkwamen. Met dit boek over mijn vader probeer ik dat taboe te doorbreken. Want de combinatie van armoede en verslaving, evenals de neiging om die te negeren, komen al te vaak voor onder Hindostanen. Daarnaast wil ik de positieve eigenschappen van mijn vader, die naar mijn overtuiging onheus is bejegend door zijn naaste omgeving, in dit boek voor het voetlicht brengen.

Vanaf mijn kinderjaren ben ik in het gezelschap van mijn vader geweest, eerst letterlijk als jonge goudsmid en later in gedachten als een zoon die zich jarenlang heeft afgevraagd wat er thuis precies met ons is gebeurd en hoe het zover heeft kunnen komen. Dat heeft mij tijdens de studie in de sociale wetenschappen ertoe aangezet om te lezen, na te denken en te discussiëren over vraagstukken als ondernemerschap en armoede. Nog later, toen ik als ambtelijk onderzoeker werkzaam was bij de gemeente Rotterdam, kwamen deze thema's in een andere gedaante naar voren, namelijk de vormen die sociale marginalisering in een welvaartsstaat aanneemt. Het bleven confronterende en leerrijke ervaringen. Wie denkt dat deze marginalisering in Rotterdam beperkt is of was tot witte Nederlanders vergist zich: de onderkant van de welvaartsstaat wordt grotendeels bevolkt door alloctonen van verschillende huize. Onder hen bevonden zich relatief veel Hindostanen. Voor mij was dat een onthutsende constatering, omdat ik dacht ik dat een dergelijke concentratie alleen in Den Haag, de stad met de meeste Hindostanen op het Europese vasteland, zou ontstaan.

Het schrijven van dit boek was geen eenvoudig proces. Niet alleen moest ik allerlei pijnlijke ervaringen onder ogen zien, ook moest ik twee zaken het hoofd bieden die vooral voor mijn broers

en zussen belangrijk waren. De eerste was een indringend gevoel van kwetsbaarheid voor geroddel in de Hindostaanse gemeenschap. Mijn verzekering dat dit boek juist inzichtelijk maakt dat er goede redenen zijn voor herwaardering van mijn ouders, of dat je je niet moet laten leiden door kwaadsprekerij, kwam wel aan, maar overtuigde hen niet helemaal. Het tweede punt kwam voort uit een verschil van inzicht dat was terug te voeren op verschillen in leeftijd, die weer verschillen in ervaring en beleving verklaren. Hoewel een belangrijk deel van de verschillen te overbruggen was, waren wij, de familieleden die mijn vader intensief hebben meegemaakt, het niet op alle punten met elkaar eens. Ik heb me daarom bij deze weergave laten leiden door de grootste gemene deler, dus door het standpunt dat de meeste meningen verenigde. Hier rekende ik de ervaring van mijn neefjes niet mee, omdat zij tot een jongere generatie behoren en hun grootvader in een andere levensfase hebben meegemaakt.

Door dit boek te schrijven heb ik een helder inzicht gekregen in het feit dat mijn vader, ondanks zijn sociale val, een aanzienlijke rol heeft gespeeld in mijn verdere ontwikkeling. Ik laat immers zien dat ik niet ondanks zijn ongeluk en armoede, maar dankzij zijn goede eigenschappen zover ben gekomen. Omdat dit boek vanuit mijn perspectief is geschreven zou de titel 'De Goudsmid en zijn zoon' kunnen heten. Maar dat zou mijn doelstelling om een boek over mijn vader te schrijven geen recht doen. Het gaat niet om de zoon, maar om de vader. Waar mijn broers en zusters en ik vroeger het thema 'vader' nauwelijks bespraken, voel ik mij nu vrij van schaamte of remmingen om over hem te praten. Ik kan hem verdedigen, veel zaken uitleggen en alles afwegende tot een positief oordeel over hem komen. Het is een cliché om te zeggen 'Ik ben trots op m'n vader' – dat is niet wat ik hier betoog. Wat ik wel wil benadrukken is dat ik geen reden voel om me voor hem te generen en het inzicht wil uitdragen dat de buitenwereld veel van zijn ervaringen kan leren.

Elk hoofdstuk in dit boek kent een kader dat is gedefinieerd aan de hand van een concept waarin de beschreven ontwikkelingen geplaatst zijn. Het gebruik van concepten maakt dit

boek niet tot een wetenschappelijke verhandeling, ze formuleren het thema van het hoofdstuk. Ik vond het daarnaast belangrijk om de gebeurtenissen historisch in te bedden, dus context en achtergrond te verschaffen, vooral als handreiking aan lezers van een jongere generatie. Ook heb ik het geval van mijn vader verbreed tot kwesties die zo vaak in de Hindostaanse gemeenschap voorkomen dat we niet meer van incidenten of uitzonderingen kunnen spreken. Daarmee is dit boek meer dan een individuele geschiedenis: het is ook een bespreking van zaken die in de Hindostaanse gemeenschap liever worden doodgezwegen dan serieus bekeken.

De familie heeft zich gebogen over dit manuscript. Elk lid van de familie dat mijn vader intensief had meegemaakt kreeg de eerste versie te lezen. Het verzoek was om de weergave te controleren op feiten, volgorde en formuleringen, waar nodig namen en jaartallen aan te vullen of te corrigeren en eventueel hun eigen perspectief, ervaring en relevante details in te brengen. Al die brokken informatie en inzichten zijn gesynthetiseerd tot dit eindresultaat. Op de grote lijn van het verhaal was geen kritiek, wel hadden enkele gezinsleden het onbehaaglijke gevoel dat de familie met de publicatie van dit boek onnodig te kijk wordt gezet. Ik hoop dat zij zich vergissen, dat dit boek een venster opent op de Hindostaanse gemeenschap en dat zij er na herlezing een goed gevoel aan overhouden.

Ruben Gowricharn
Rotterdam, 18 augustus 2020

1. Herinneringen

‘Ik kan me *nana* nauwelijks meer herinneren’, zei Ajay. ‘Maar iedereen die over hem spreekt zegt als eerste dat hij een goede goudsmid was.’ Het was december 2019. Ajay zat een beetje onderuitgezakt in onze woonkamer. Z’n gezicht vertoonde een mengeling van verwondering en ergernis, alsof hij het niet kon verkroppen dat hij zich zo weinig van z’n *nana* kon herinneren. Ajay is de tweede zoon van mijn oudste zus, een jonge veertiger die af en toe bij ons thuis in Rotterdam komt. Meestal ’s avonds en als hij toevallig in de buurt is, zoals nu. Hij heeft het over zijn *nana*, de grootvader van moederszijde, dus mijn vader.

‘Maar heb je hem wel meegemaakt zoals Dinesh?’ vroeg ik hem. Ik wist dat Dinesh, zijn jongste broer, vaak bij mijn ouders verbleef. Hij was daar niet alleen na school, wachtend totdat zijn werkende ouders hem ophaalden, maar bleef soms ook slapen. Hij was het troetelkleinkind van mijn moeder.

‘Jazeker’, zei Ajay, ‘na school ging ik naar jullie huis aan het Paardeplein en bleef daar totdat m’n ouders me ophaalden.’

Daarna viel er een stilte.

Verschillende gedachten schoten door mijn hoofd. Mijn vader, zijn *nana*, was lang niet altijd thuis. Hij was een *hosselaar*, iemand die onder sociale druk op zoek was naar klusjes. Hij was ook vaak aangeschoten en eenmaal thuis sliep hij meestal. Het kon dus zijn dat Ajay zijn *nana* niet vaak zag omdat hij afwezig was of sliep. Het was mijn moeder die zich over haar kleinkinderen ontfermde. Mogelijk waren Ajay’s vervaagde herinneringen aan mijn vader door dit verschil te verklaren. Maar zeker wist ik het niet. Het gesprek ging daarna over andere dingen. Na enige tijd nam hij afscheid.

Het korte gesprek met Ajay over mijn vader bracht verschillende emoties bij mij naar boven. Ik was het tweede kind en de oudste zoon van mijn vader. Hij had in Suriname een kleine gouden zilvermederij waarin vooral mijn moeder en ik meehielpen.

Dat deed ik vanaf mijn zevende jaar. Toen mijn kinderen zeven jaar waren, kon ik het mij niet voorstellen dat ik op die leeftijd al een ambacht leerde. Later, in Nederland, realiseerde ik mij dat in Suriname kinderen in gezinnen in de landbouw en in ambachtelijke beroepen zoals kleermaker, timmerman of schilder, en in winkels, ja, in principe in elk gezinsbedrijf, gewoonlijk meehielpen. Deze opvatting werd bevestigd door familieleden en vrienden die uit deze sectoren kwamen. Tussen jongens en meisjes bestond wel een belangrijk verschil: meisjes hielpen niet in alle ambachten zoals jongens, maar werden voorbereid op huishoudelijke taken: strijken, koken, afwassen, het huis schoonhouden en dergelijke. Ook zij waren van kinds af aan bezig. Ik was dus bepaald geen uitzondering, al voelde ik dat als kind wel zo.

De typering van mijn vader zoals Ajay die optekende bij verschillende mensen – ‘een goede goudsmid’ – deed me goed. Hij wás een goede goudsmid, dat kon ik beamen. Die reputatie is hem bijgebleven en leverde hem ook veel sociaal krediet op. Ik kan mij nog herinneren dat de klanten, veruit de meeste waren vrouwen, zeer lovend over hem spraken. Ze zeiden vooral dat hij netjes werkte, dat de sieraden mooi waren en dat hij niet duur was. En meestal glom hij dan. Een deel van deze vrouwen bestond uit tantes en buurvrouwen, maar het gros was mij niet bekend. Maar als ze een paar keer langs waren geweest, waren ze automatisch ‘tante’ geworden. Mijn vader was ook kritisch over mij. Misschien was hij extra oplettend omdat ik het werk nog moest leren, maar hij kon de teugels ook laten vieren. Als kind heb ik nooit het gevoel gehad dat hij een lieve of zorgzame vader was, alleen dat hij een harde werker was en dat ik hem moest helpen in de goudsmederij. Hij was vanzelfsprekend aanwezig in mijn leven.

Mijn vader was klein gebouwd en kaal. De kaalheid moet vrij vroeg in zijn leven zijn ontstaan want geen van zijn kinderen heeft hem gekend met een haardos. Hij droeg toen, als opkomende goudsmid, altijd een vilthoed en witte kleren, waaraan de mensen hem herkenden.

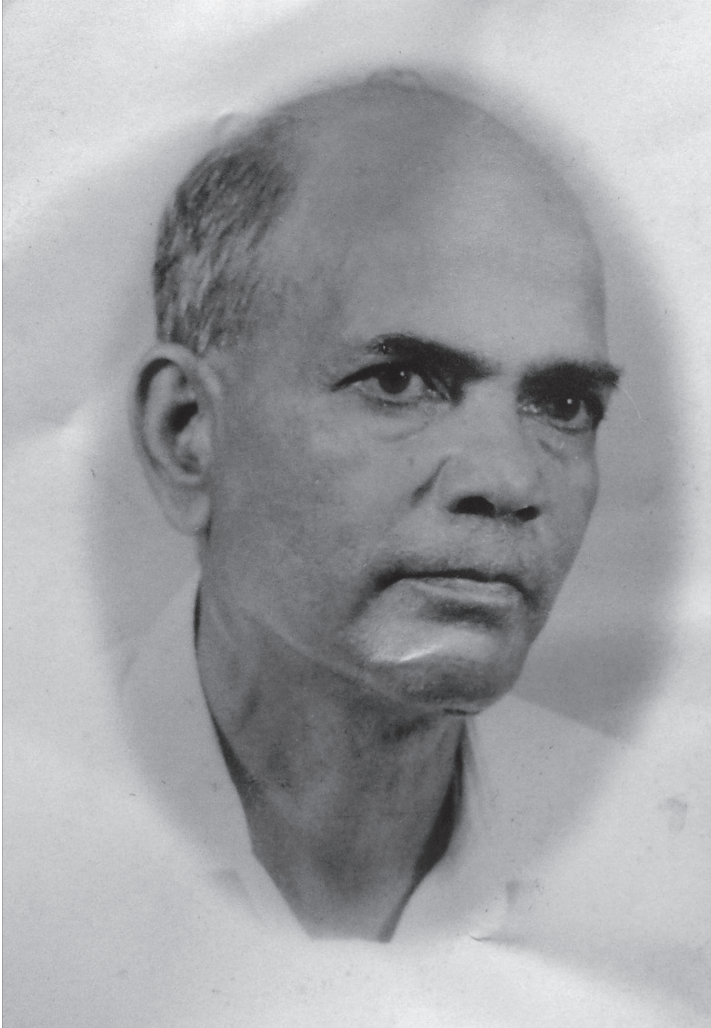

Foto 1: Foto van Parmessar Gowricharn, de Goudsmid, begin jaren 1970: Herkomst: familie Gowricharn.

Het dragen van een vilthoed in de tropische zon was verklaarbaar. Maar het dragen van witte kleren was in het Suriname van de jaren zestig niet gewoon. Althans, ik ken niemand die altijd witte kleren droeg. Ik heb weleens foto's gezien waarop creoolse

mannen (veelal in de koloniale tijd) witte kleren droegen, maar onder Hindostanen kwam dat nauwelijks voor. Ik kan me herinneren dat hij zich eens liet ontvallen dat witte kleren je ‘deftig’ en ‘netjes’ maakten. Waarom dat zo was, weet ik niet. Op oude foto’s van Hindostaanse contractarbeiders en boeren is te zien dat zij vaak witte kleding droegen, met name bij religieuze ceremonieën, maar meestal ging het om een *dhoti*, een traditioneel Indiaas kledingstuk, een soort lendendoek die op speciale wijze om het middel werd gedrapeerd. Als kind stelde ik verder geen vragen over de witte kleding en zelf had ik geen behoefte om witte kleren te dragen. Kleding is voor mij nooit belangrijk geweest. Maar voor mijn vader was die outfit belangrijk, al besepte ik dat pas later. Toen brak ook het inzicht door dat zijn reputatie als goede goudsmid en zijn witte pak tot zijn identiteit behoorden.

Mijn vader raakte in de loop van zijn leven verslaafd aan alcohol. Voor zover ik weet dronk hij altijd, maar in mijn kinderjaren was hij een matige drinker die zich beperkte tot bier. Het drinken werd langzamerhand steeds meer, bier werd vervangen door whisky en rum en op een gegeven moment stond hij bekend als een *pyaker*, een zuiplap. Zijn opgebouwde sociaal krediet als goede goudsmid verspeelde hij deels door zijn verslaving. Dat gaf aanleiding tot gesprekken: in de familie, in de buurt, bij de klanten en in ruimere kring. Wij, de kinderen, schaamden ons steeds meer voor hem. Het was geen gewone schaamte voor een eenmalige daad: het was een schaamte die ons tot op het bot raakte, alsof we met een erfzonde geboren waren die nooit zou verdwijnen. Wij waren hulpeloos tegenover de schande die hij over ons afriep, zo voelde dat, en het enige wat we deden was hem doodzwijgen.

Dat die reactie het probleem groter maakte kwam niet in ons op. Suriname in de jaren zestig was een kleinburgerlijke samenleving waarin status en maatschappelijk aanzien de allerbelangrijkste levensdoelen waren. De witte kleren van mijn vader waren daar een belangrijke uiting van. Maar zijn problemen werden nog groter: hij maakte schulden, kwam afspraken met klanten niet altijd na en haalde zich soms de woede van mensen